

Femte roten, tomt 74

Kvarteret Kronobageriet

Artonde roten 1637–57v

Norra hamnen öster om östra

Nionde roten 1657h–70

hamnen

Se i Ba15; 24.12.1700

Förslag till 1) *Slaktarehus och fiskarebodas*

2) en av de små broarna

3) *nya tullhus inrättande*

Göteborgs magistrats registratur 8 12. 1704

”Till Generalinspektoren Lagermarck om slaktboskapens förhållande vid Portarne

Det har i alla tider här i staden varit brukeligit, att Slakteboskapen såsom oxar, fåår, Båckar och andre kreatur efter angivandet vid Tullportarne har varit tillåten att föras till Torgz och der till högre och nedrigare Betienters, sampt Borgerskapets Nyttä och Kiöp hållas faal, medan sådant ey allenast beqwämligest kunna låta sig giöra, utan iemwäll Torgkiöp, efter lagh och förordningar hållas i skick men Prångsköp, uppsnapping och andre emot en rätt handel strävande missbruk, efter möieligheten hindras och förtagas, så att wij gärna hade önskat wid den wanliga Methoden fått förblifwa.

Men sedan som *Inspectoren öfwer Småtullarna Herr Olof Elgfoot*. på någon tijd tillbaka, har dher wijd giordt dhen Förändring, att SlackteBoskapen icke har fått föras till Torgz uthan *hållas qwar utom Stadsportarne* wid Tullbodarne till dess han efter handen blefwe såld, Så är dhet igenom Stadens Inwånare och Borgerskap dhen olägenheer tillwuxen, att dhe om höstetijden, utj elackt wäder och diup dyy måste gå utom staden att besee och bjuda på hwad dhe till sine hushåll behöfwa, och dhe som wid sådant utlöpande owanse äre, eller ock hafwa försyn att pulse i orenligheten måste ofta gå miste om dhet, som dhe till nödig provision behöfwe. Landsmannen, som mäst långväga kommer, har ock dher af dhen plågan, att när han dhen eena dagen inte får sällia sin Boskap, uthan måsta afwacha andra dagen eller flere, så stå de med Creaturen i elackt wäder ofwan från och diup uptrampad mark under sig, under öppen himmel, eller måste med oförrättat ärende draga tillbaka, där de elliest, när Boskapen drifwas till Torgz kunne om Nätterne komma in hoss sine Bekanta af

. Borgerskapet och för sig och Creaturen hafwa taak öfwer hufwudet, till dess dhe åter dhen andra eller fölliande dagen hunna utleda dhem till Torget men förnembligast tillväxer Dublico derigenom det meen och Intrång, att Förköp, Prångkiöp, Upsnapperij och olaga handel, till hwilke många i städerne begofne äre, icke kan förtagas eller hindras, och ett rätt Torgkiöp efter Lagh och Kongl Förordningar underhållas och beskyddas, emedan dhe, som på dhet förra begifne äre, och af Betienterne derföre angifwas, altid ursächta sig dher med att dhe besee, falke på ett eller annat slagz Creatur, och brukas en sådan Praetex och tillfälle att öfwa sin olaga handel.”

(Man hade skrivit till Inspektoren och begärt ändring men” icke erhållit svar eller Besked, som hos högre handen upwisas kunde.” Begärde GeneralInspektorens ingripande.

—————
Ba:144: Till kommandanten Zander ang ett förfallet plank mellan kronobagerivedgården och /äldsta/ slaktarehuset. 5.9.1739

Planket hade uppsatts då därvid var öppen väg och gata och hade alltid underhållits på kronans bekostnad. Sedan hade slakthuset uppbyggt. Därför hade staden stått för hälften av kostnaderna för reparationen.

—————
Till magistraten den 14 Aprilis 1768

“Hövsamst Memorial

G VII:41

Det gamla *Slaktarehuset* här i staden, som för några och fyratio år blef uppfördt på et ganska trångt och obekvämt ställe, så inklämdt ibland andra hus, at wäder och wind intet får spela der omkring, är nu råkad uti så bräckeligt stånd, at det föga förtienar hielpas, och än mindre at på samma platz låta at nytt upföras, hälst samma platz bättre tienar at nyttjas til en fri och öppen gata för de på Kiöpmansgatan boende Inwånarens beqwämlighet, hwilka offta blifwa hindrade af wackten at färdas Larmgatan fram förbi Cronobageriet, dem til ey ringa olägenhet.

Åtskillige år har varit påtänckt, at utse en annan tienligare plats för ett nytt Slagtarehus, men inom staden har varit swårt at förmå den, som der til wore rätt beqwäm och tienlig, hwar af kommit at en så högst nödig byggnad blifwit til dato eftersatt. Dock som staden et nytt Slagtarehus icke kan umbära så får man ey så noga wälja och granska platsen, än skiönt deni alt ey skulle finnas så beqwäm som man gärna önskade.

Då iag år 1740 destinerade och uppförde såwäl för Cronan som staden,

den Canal från Fästningsgrafwen, under Fästningsmuren, Larmgatan och

Reparbanan som inleder et rinnande friskt watn uti wästra hamnen; Ansåg jag strax at den platsen som lemnades emellan Reparbanan och ändan af bemälte wästra hamn, kunde framdeles komma till nytta för staden wid någon angelägen byggnad, derföre iag afböjde, det fattade project at der anlägga det Garnizons Siukhus, som sedermera blef uppfördt under Otterhällsberget. Denna på wist sätt wäl belägne plats har i många år, til ingen nytta för staden, legat öde, belamrad med skröp och allehanda orenlighet. Jag gjorde wäl förledit år ansökning, at få allenast en del af samma plats, at der på, för mig få låta upföra et för staden wackert hus at bo uti, hwilken ansökning iag strax lemnade, så snart iag fick höra nämnas wissa Personer som lade sig der emot.

Detta är nu, efter mitt oförgrifliga tycke den endaste Platz inom staden, der et Slaktarehus, med dess Salu-Bodar beqwämligast, och utan någons särdeles förolämpande kan komma at upföras. Plätzen är wäl intet mycket stor men om byggnaderna fingo begynnas wid ändan af wästra hamnen, der smala Canalen lycktar så torde utrymmet blifwa stort nog til den insättning et Slagtarehus här i staden betarfwar.

[Sedan skriver han om de klagomål över trolig osnygghet som kan tänkas inströmma] — ”Med wåre hamnar här i staden, har det den beskaffenhet, at watnet der uti icke kan wara behagligt i synnerhet höst och wår, eller wid rägnwäder, emedan al den tynna flytande orenlighet, som sam-

las på gator och in uti gårdarne, leder genom ränstenar in uti hamnarne, hwilken olägenhet intet förekommas kan, ehuru man wil konstla med tunnor eller andra inventioner, men här blifwer hufwudsaken endast huru det rinnande watnet måtte kunna acktas och Conserveras, som kommer från Fästningsgrafwen, genom den smala Canalen, at det intet warder orenat, utan alltid får för blifwa i sillfria Canalen, och för ändan eller utloppet af densamma uti sin fulla godhet friskt och rent, at det kunna uphämtas, innan det får sammanblanda sig med sielfwa hamnewatnet.

B W Carlberg sade sig veta, at en stor Byggmästare Generalqvartermästare *Leijonsparre* i sin tid projecterade et *Slagtare hus* öfwer masthamnen, emellan gatan och Tullhuset, der i förra tider en Brygga blifwit underhållen. Men nu passar en sådan byggnad intet på det stället och at få frihet upföra et *Slagtare hus* wid östra ändan af Masthamnen, som är Cronans grund, eller ock utmed östra sidan af samma hamn, torde ock möta många beswärliga hinder och olägenheter.” (Skrivet av Bengt Wilhelm Carlberg)

— — — — —
EIIb:130: 19 juli 1768

Gustaf B Santesson (5.73) hade i det längsta hoppats på en förflyttning av slakthuset, som nu var alldeles förfallet och ofärdigt och varifrån orenligheten beständigt trängde in i hans husvägg: ”hwaraf icke allenast sielfwe huset till timbret förderwas, utan har jämwel slagthuss- giötjan länge sedan brutit sönder min kiällaremur och skadat den så wäl som hwad jag har i källaren. Bodarne och hwad theruti är blifwer likaledes förderfwade, hälst då iag icke alt stadigt med dryg kostnad låter ränsa slagthussgiötjan ur weten, hwilken eljest tilltapper ränsten i wehten at alt det watn, som kommer från Kiöpmansgatan och derigenom skall rinna äfwenledes stannar in till min husvägg.

Bodarne så wäll som hela huset blifwer fulla med råttor, som spacera från slagthuset in och in summa har iag orsak att säga det ingen i staden är så lidande af dett slagthuss, som jag är etc.”

EIIb:132 9.12.1768

Slakthuset i Göteborg skulle enligt mag.-protokoll 19.7.1768 vara så förfallet, att det icke stod att reparera. Det skulle också vara anlagt på ett ganska obekvämt ställe. Handelsmannen Gustaf B Santesson hade klagat hos magistraten över den olägenhet han hade av slakthusgyttjan och över att hans vägg och källare skadades B W Carlberg hade till magistraten inlämnat både ritningar och desseiner till en ny slakthusbyggnad över västra hamnen vid Reparebanan. Stadens äldste hade fått yttra sig i ärendet och ansåg genom Sven Schale att ingen annan lämplig plats inom stadens murar fanns än den nuvarande ”varandes högst skadeligt att anlägga ett slagthus öfwer inloppet af en hamn från hwilken hela första och åtminstone halfva 2dra kvarteret måste hämta nödigt vatten”. Om slakthuset skulle byggas över hamnen skulle all gyttjan av en vanartig arbetare kunna nedkastas till hamnens uppgrundande. Vidare skulle 1:sta och 2:dra kvarteren kunna bli kombinerade – farligt vid eldsvåda. Stadens äldste föreslog förflyttning antingen till Masthugget eller vid Stora Bommen.

— — — — —
G VII 37 (20.9.1774)

”Enligt ädle och högtärade Magistratens Constitutorial af den 17 dennes hafwa undertecknade å nedan nämnda Dato besiktigat den af handelsmannen Hr *Anders Enander*, wid Crono Bageriet i hörnet af Köpmansgatan emot Wallen under Entreprenade upförda *nya slagthusbyggnaden*. Til

den ändan upplästes Devisen och efter densamma blef arbetet i nogaste ögnasikte tagit – ”försvarligen utfört”.

Hwad den Ränsten angår, som Entrepeneuren warit föreskrefwen at låta göra ifrån det nya Slagthuset til den gamla Rännan, som wid Sillegatan löper ut genom Fästningswallen, så har under arbetet den förändring härwid skett, at Cronan låtit göra början at anlägga en ny Ränna, som löper ut genom Fästningswallen wid Drottningporten, til hwilken ränna watnet från Slagthuset får långt beqwämligare utlopp genom en utmed Cronobryggeriet utom Devisen giord, ny Ränsten till hwilken stensättningen på Slagthusgården har sitt affall. etc

Utförligt förslag till kostnaden af de tillökningar som äro nödige at göras wid den under Entrepeneade warande Slagthus byggnaden.

finnes i mappen

Liksom ett den 21 april 1774 till borgmästare *Pettersson* inlämnat

”Förslag till Nytt Slagthus med dess Flyglar med flera tillhörigheter på Tomten wid Kronobageriet Kostnaden beräknades till 4 767:8 d smt.

Liksom en ”Devis till nytt Slagtare hus” utformad av B W Carlberg och undertecknad

26 jan 1774. 12 sidor. Ytterligare några oräknade.

Altför den skull är vår ödmiuka anhållan Edle och Högt de Magistraten täcktes förordna besicketning häröfwer: och wij sedermera fingo frihet hwar för sig låta uplaga denna gata i den form hon förr warit. Wij hafwa den ähran afwackta ett gunsträttwist utslag, och emedlertid till döden framlefwa

Edle och Högtwärde Magistratens

Ödmiuke tienare

Petter Frijberg Nils Ericksson Jöns Andersson

Lars Edberg Nils Westberg Johan Lundquist

Eric Börgeson Joh Berg Lars Wetterman”

— — — — —

22 april 1774

”I anledning af Borgmästare och Råds, under d 22 Martii nästl utfärdade Offenteliga Anslag, rörande en tilämnad ny Slagthusbyggnad af Trä med 2ne flyglar och flere nödvendigheter på *den wid Krono Bageriet uti hörnet intil Kjöpmansgatan belägna obebyggde Tomt* hwilken i dag igenom Entrepeneade Auction til den minst bjudande komme at uplåtas, instälde sig nu för Magistraten, wid uprop, efter intagit anslag, åtskillige uti Rådhus förmakit samlade Personer och war härmed Stadens Architect närwarande.

Hwarpå Devisen til thenna ny bygnad blef för the närwarande offenteligen upläst, hwarwid likväl uppå Herr Architectens förestälning Magistraten fann nödigt för Entrepeneuren til iagttagande utstaka följande ändring och tilläg, therutinnan bestående: At 1:mo Entrepeneuren förbindes bekläda the 2ne dalarne [stuprör] in åt gården, der taken öfver flyglarne komma at stöta intil Stora Slagtare huset med massive blyplåtar; 2:o at öfra afsätningen af Taket öfver stora slagtarehuset blifver af bräder i stället för under strykning af kalk och sedermera med Taktegel beklädes. 3:o

Wid gårdens stensättande nyttjas ordinarie gatusten med zingel, 4:o then uti Devisen omrörde Bompenn inrättas såsom en Swängbom med Järnstång och kula lika med den som är nedsatt wid Carlsport. Sedan föreskrifne tillägg uti Devisen blifwit kundgjorde utsattes tiden för Entrepeneurerna at hafva denna bygnad fulbordad til behörig Besiktnings undergående wid Augusti månads slut innewarande år. Härpå företogs sielfva Utbudningen och insattes thenna

Nybyggnad til 4 000 d:r smt samt igenom skedde Underbud nedfaldes til 3 780 d:r smt.”

1774 10 juni sista par.

Kommissarien och kronobageriföreståndaren *Carl Friedrich Greiffe* andrager i skrivelse hur den kronobageriet tillhörande åt Köpmansgatan liggande ödetomten på vilken det nya slakthuset skall uppföras ”för flera år tillbaka varit en sumpig mårse, kärr och hängedy. Men genom then möda och kostnad, som sökanden, alt ifrån år 1744, skal användt, till wattnets afledande, samt platsens fyllande med sten, lera, jord och gödsel, jämte åtskilliga slags bärande träds planterande, skal blifwit ansenligen förbättrad”. Greiffe har nu ingen nytta av detta. Han anser att den gjorda fyllningen och planteringen kostat honom 900 d smt. I vedergällning begär han 600 daler.

Mag. anser att Greiffe inte lämnat några bevis på vad han gjort. Dessutom tillhörde platsen inte Greiffe. Numera har en liten del av Kongl. Maj:t och Kronan upplåtits till Staden att där uppföra ett slakthus. Greiffe kommer då att mista några fruktträn och kryddsängar. Greiffe skall därför få 200 d smt.

13 maj 1774

”Högwälborne Herr General Majoren, LandsHöfdingen, Öfwer Commendanten och Riddaren *Du Rietz* insänder til agistraten uti Bref, af d 9 hujus, jemte afskrift af Kongl Maj:ts, under d 15 Aprill sidstl til honom aflätne Nådigste skrivelse, tilika 2ne Ritningar, No 1 och 2 til det nya Slagtare huset här uti Staden, thena Kongl Maj:t med thess egen Höga påskrift täckts approbera; hwilka Ritningar til iagttagande wid Bygnaden skola förwaras.

Hwad i öfrigt Herr GeneralMajoren och Landshöfdingen ytterligare behagar erhindra om, i anledning af thess skrivelse, under d 26 Martii distl ang en trumma och aqveduc; så är Entrepeneuren til Slagthusbyggnaden redan derom behörigen kundgjord igenom then af Stadens Architect forfattade och gillade Devis.”

10 sept 1774

”Som *thet nya Slagtarehuset, nu mera är färdigt; och en twärgata, å thet ställe, hwarest thet gamla, nu står [på kartan 5.74 och 6.1B] skal til underdånigste åtlydnad af Kongl Maj:ts Nådige befallning, insättas; Altså beslutades, thet skal sidstnämde Slagtarehus, på offentlig auction, försäljas, och insattes til 120 D smt skolandes köparen, inom åtta dagar thereafter, rengöra platsen.”*

Senare uppbud av 5.74

bryggare Sven Svensson	19.4.1830
mamsell Sara Lundgren	25.10.1869

